

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУ ЕЛЕКТРОНІЗАЦІЇ ДЕРЖЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

N. Kulak,
Aspirant Academy of Municipal Management

CURRENT STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF ELECTRONIC PROCUREMENT PROCESS IN UKRAINE

Стаття присвячена огляду сучасного стану та перспективам впровадження системи електронних держзакупівель у бюджетну сферу української економіки. Автором досліджено основні тенденції діяльності держави та суспільства в процесі реформування бюджетної сфери. Проаналізовані законодавчі тенденції галузі держзакупівель.

The article provides an overview of the current state and prospects for the introduction of electronic procurement in the public sector of the Ukrainian economy. The author of the basic tendencies of the state and society in the process of reforming the public sector. Analyzed the legal industry trends procurement. During the study the author concluded that the introduction of electronic tendering can afford to save up to 20% of the total of all public procurement market.

*Ключові слова: електронні торги, державне регулювання, бюджетна сфера.
Key words: electronic auctions, government regulation, Public Sector.*

ВСТУП

У сучасній економіці державні закупівлі є обов'язковим елементом управління державними фінансами, які покликані виконувати не тільки функції забезпечення суспільних потреб, але й функції державного регулювання економіки.

Оскільки державні закупівлі займають настільки значне місце у витратній частині бюджету країни, то питання оптимізації бюджетних витрат системи державних замовлень і закупівель вкрай актуальні. При цьому цілями оптимізації бюджетних видатків є підвищення ефективності (результативності) витрачання коштів бюджетів усіх рівнів, підвищення керованості фінансовими потоками, запобігання неконтрольованого наростання витрат і скорочення витрат бюджету.

Недосконалість системи держзакупівель стає причиною низького ступеня ефективності використання бюджетних коштів та результативності заходів у галузі державного управління. Застосування інформаційних і комунікаційних технологій у сфері державних закупівель товарів (робіт, послуг) дозволяє усунути існуючі недоліки. Впровадження автоматизованих інформаційних систем електронних закупівель для державних потреб забезпечує вдосконалення процедури закупівель за рахунок автоматизації всіх етапів і робочих стадій процесів планування, формування та здійснення закупівель, а також функцій аналізу та контролю їх реалізації. Прозорість механізму закупівель на всіх стадіях і рівнях дозволяє запобігти скороченню бюджетних вит-

рат при закупівлях продукції для державних потреб і підвищити економічну ефективність роботи виконавчих органів державної влади на всіх рівнях.

Електронізація сфери державних закупівель є одним з шляхів розробки практичних механізмів більш ефективного використання державних фінансів України вважають такі українські науковці як: В.А. Павлова [1], А.А. Голубева [4], В.В. Волков [6], В.П. Корнійчук [6].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Проаналізувати сучасний стан, функції і перспективи розвитку процесу електронізації сфери держзакупівель України.

РЕЗУЛЬТАТИ

У ході проведеного автором аналізу досвіду розвинутих держав, де реалізація державного замовлення та державних закупівель проводиться за допомогою електронних технологій, з'ясувалося що їх впровадження дає економію бюджетних коштів, приблизно в розмірі 8—10%.

Перш ніж аналізувати сучасний стан сфери електронізації державних закупівель України, необхідно охарактеризувати світовий досвід розвинутих країн. У даний час у світі склалося поняття електронного бізнесу (ЕБ), який в свою чергу поділяється на електронну торгівлю, електронну банківську систему, електронне страхування. Електронну торгівлю можна под-

ілити на: торгівлю споживчими товарами; торгівлю продукцією виробничого призначення; торгівлю цінними паперами та валютою; проведення торгів (конкурсів) [2].

Електронний бізнес має за мету обслуговування організацій, що функціонують в адекватному економічному середовищі. У західних компаніях перехід в Інтернет-простір супроводжувався досить тривалим процесом автоматизації бізнесу. Автоматизація почалася з наведення порядку в корпоративних фінансах; потім у складських запасах; потім — у розрахунках зарплати і так далі, аж до управління виробництвом і персоналом. Найголовніше — окремі блоки були інтегровані і дозволяли створювати цілісні управлінські системи [3].

Зупинимося на міжнародній практиці електронних держзакупівель. Вперше питання про створення електронної системи закупівель продукції для державних потреб на найвищому державному рівні було поставлено в США в Меморандумі Президента США від 26 жовтня 1993 р. для глав виконавчих органів влади і президентської ради "Раціоналізація процесу закупівель за допомогою електронної торгівлі". Слід зазначити, що за короткий період, незважаючи на деякі складнощі, були отримані вагомні результати. Перш за все, вони з'явилися в сфері військових закупівель. У США тільки 30% військового бюджету витрачається безпосередньо на потреби військ, решта витрачається на утримання бюрократичного апарату. Встали завдання докорінної зміни ситуації. У 1998 р. Пентагон оголосив про розробку програми створення електронної торгівлі EMALL з метою організації процесу закупівлі озброєння і предметів матеріально-технічного забезпечення військ через Інтернет [3].

Завдяки системі електронної торгівлі передбачалося скоротити від 30 до 40 проміжних етапів закупівлі озброєння, звівши їх не більше ніж до 10 операцій. Якщо в класичній "паперовій" технології при закупівлі продукції на суму 1000,00 \$ від 300,00 \$ до 400,00 \$ йшло на адміністративні витрати, то в системі електронної торгівлі ці витрати становлять 4,00 \$. Прискорюється і процедура оформлення замовлень, тривалість якої зазвичай складає 1—3 місяці, необхідних для різних узгоджень [3].

Паралельно з розвитком системи електронної торгівлі Пентагон запроваджує інформаційні технології в традиційну систему закупівель. За п'ять років було обладнано понад 20000,00 віддалених терміналів автоматизованої системи військових контрактів [3].

Прикладом поетапного розвитку електронних торгів для державних закупівель в Європі може слугувати досвід Франції.

Перший етап цього розвитку можна умовно назвати інформаційним. Загальна інформація, що стосується державних закупівель, була безкоштовно виставлена на сайті Міністерства економіки фінансів і промисловості в Інтернеті.

Другий етап — консультаційний. Специфічна документація, відповідна консультаційного етапу, також розміщується на сайті. Це повідомлення про укладення договорів, інформація про ринки і умови поводження з інформацією.

Третій етап — визначення та введення в дію ринків. Більш ранні фази укладення договорів породжували надлишковий обсяг обміну інформацією: відправка списків потреб, зворотне відправлення пропозицій, ринкове повідомлення. Віртуалізація (переклад документації на електронні носії) подібних операцій передбачає певні технічні стандарти та умови: формати електронних повідомлень, протоколи обміну, а також застосування спеціальних пристроїв, що стосуються звірки інформаційних даних та законності електронного підпису. Для отримання бажаних результатів в області держзакупівель, на думку французьких експертів, необхідно забезпечити адаптацію національних ринків до системи електронної торгівлі [3].

Починаючи з 2000 р. в усьому світі активізується впровадження системи електронних торгів (країни ЄС, Австралія, Перу, Саудівська Аравія). Послідовність підтримки системи електронних державних закупівель провадилася наступним чином:

— Розробка стратегічного плану.

— Створення головного сервера торгів, коректування законодавства.

— Створення програмного забезпечення, що обслуговує весь процес електронних торгів — від підготовки документації, публікації повідомлень про реєстрації учасників до підбиття підсумків та публікації результатів [6].

В Україні електронні технології в першу чергу будуть розвиватися в тих областях, де необхідно оперувати великими фінансовими потоками і високим ступенем стандартизації продукції (наприклад, металургія, нафтопродукти, цінні папери, фінансові інструменти). Інвестиційно-будівельний комплекс (ІБК), що виробляє технологічно складну і капіталомістку будівельну продукцію, представляє благодатний ґрунт для використання таких проектів.

На думку автора, Україна до теперішнього часу готова до впровадження вітчизняної системи електронних торгів призначених для забезпечення державних потреб лише по наступних позиціях: розвиток українського Інтернету, розвиненість національної електронної комерції та в площині існуючих окремих елементів електронних торгів для державних потреб.

Так, переважна більшість національних постачальників — потенційні учасники електронних торгів для державних потреб — вже мають вихід в Інтернет. В українському Інтернеті вже функціонують сайти, які так чи інакше обслуговують торги для державних потреб. Перш за все, слід вказати на систему реалізації конфіскованого та арештованого майна <https://trade.informjust.ua/>, яку впровадило Міністерство Юстиції України.

Крім того, дуже важливим є прийняття 1 серпня 2013 р. Кабінетом міністрів України системної концепції подальшого розвитку сфери державних закупівель, згідно з якою були визначені наступні цілі розвитку сфери державних закупівель [6]:

— Зниження витрат на проведення державних закупівель продукції.

— Підвищення прозорості державних закупівель продукції для зменшення зловживань при витрачанні бюджетних коштів.

— Збільшення конкуренції при отриманні державних замовлень.

— Прискорення процедур проведення конкурсних торгів.

— Поступове входження України в глобальну світову сіль електронної торгівлі.

— Впровадження системи електронних закупівель;

Але на шляху розвитку електронних технологій у сфері проведення електронних торгів є природні "перепони". Основа з таких "бар'єрів" є складність, яка полягає в невирішеності юридичних питань.

Правові засади регулювання існуючої процедури електронних закупівель за державні кошти складає Закон України від 22.05.2003 р. № 851 "Про електронні документи та електронний документообіг"; Закон України 22.05.2003р. № 852 "Про електронний цифровий підпис".

Правові питання повинні будуть знятися за допомогою врегулювання законодавчого поля, в якому буде діяти механізм електронних торгів. На сьогоднішній день законодавчо механізм застосування електронних торгів у сфері державних закупівель не врегульовано. Процес знаходиться на стадії формування.

На розгляд Верховної ради подані декілька проектів законодавчих актів, мета яких впровадити механізми електронізації сфери державних закупівель, та врегулювати порядок їх застосування.

ВИСНОВКИ

На думку автора, в країні склалися умови, за яких необхідно швидко та якісно реформувати сферу бюджетних закупівель. У ході проведеного дослідження було виявлено основні проблеми, що гальмують впровадження електронізації сфери державних закупівель:

— На даний час в Україні не розроблені в необхідній мірі основи законодавства в галузі електронної торгівлі.

— Бухгалтерський облік та оподаткування електронної торгівлі мають ряд специфічних особливостей, які не знаходять підтвердження в чинному законодавстві.

— Особистість партнера і справжність електронних документів не завжди може бути встановлена з достатньою мірою достовірності.

— Узгодження умов нестандартних контрактів при обміні електронними документами може бути ускладнене у порівнянні зі звичайним переговорним процесом.

— Відсутня інфраструктура бізнесу (транспорт, логістика, сервісні послуги тощо), відповідна умовам глобалізації та доступності електронної торгівлі.

— Відсутня відповідна система оцінки і вимірювання якості пропонованої продукції, адекватна нових умов торгівлі, відсутня система єдиної стандартизації.

— Наявні інвестиційні та технологічні ризики, у зв'язку із дефіцитом державних фінансів.

— Технічна оснащеність робочих місць державних установ, так само як і робочих місць фахівців постачальників, знаходиться на низькому рівні.

— Державні службовці, так само як і фахівці посередників, далеко не завжди володіють достатньою кваліфікацією у сфері державних закупівель, у тому числі в сфері електронних торгів.

Автор вважає, що система електронних закупівель буде поетапно вбудовуватися в діючу систему державних закупівель, поступово витісняючи неелектронні ("па-

перові") способи закупівель, через заміщення окремих операцій на їх електронні аналоги.

Провівши аналіз світового досвіду впровадження систем електронної закупівлі в розвинутих країнах, автор дійшов до висновку, що основні етапи переведення системи державних закупівель на електронну основу повинні включати:

— Об'єднання інформації про державні закупівлі в єдину загальнодоступну базу даних.

— Створення підсистеми електронного документообігу системи державних закупівель.

— Перехід закупівель із простої стандартизованої продукції в електронну стандартизовану систему закупівель.

— Перехід закупівель складної продукції в електронну систему закупівель.

Таким чином, можна з упевненістю заявити, що вітчизняні електронні торги для державних потреб — це питання вже сьогоднішнього дня, і вони мають вельми широкі перспективи.

Література:

1. Павлова В.А. О проблемах развития онлайн-торговли в Украине / В.А. Павлова // Экономический нобеливський вісник. — 2012. — № 1 (7). — С. 349—354.

2. Кузьмін О. Два виміри "електронного уряду" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.processconsulting.ru>

3. Білокрилов К.А. Електронізація як пріоритетний інститут реалізації державної економічної політики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.instud.net>

4. Голубева А.А. Електронний уряд: введення в проблему // Вісник Санкт-Петербурзького університету. - 2005. — № 8. — С. 26.

5. Галушчак М. Державні закупівлі в Україні: теоретичні аспекти та практичні проблеми / М. Галушчак // Галицький економічний вісник. — 2011. — № 1 (30). — С. 43—53.

6. Волков В.В., Корнійчук В.П., Хомяк К.Д. Стратегічний державно-закупівельний менеджмент. — К.: Вид-во Нац. ін-ту стратегічних досліджень, 2006. — С. 2.

References:

1. Pavlova, V.A. (2012), "About problems of the development of online trade in Ukraine", *Ekonomichnyj nobelivs'kyj visnyk*, vol. 17, pp. 349—354.

2. Kuzmin, A. Two Dimensions "electronic government", available at: <http://www.processconsulting.ru>

3. Bilokrylov, K.A. Institute of computers as the preferred implementation of the state policy, available at: <http://www.instud.net>

4. Golubeva, A.A. (2005), "E-government: an introduction to the problem", *Herald St. Petersburg University*, vol. 8, pp. 26.

5. Galushchak, M. (2011), "Public procurement in Ukraine: theoretical aspects and practical problems", *Galician Economic Journal*, vol. 30, pp. 43—53.

6. Volkov, V.V. Korniiichuk, V.P. Chomiak, K.D. (2006), *Strategic public-procurement management*, Nat. Inst strategic RESEARCH.

Стаття надійшла до редакції 29.11.2014 р.